

Куйаар ситиминэн оскуола оҕото сахалыы кэпсэтэр тылын араната

Бүлүү улуунун А.И.Леонтьев аатынан Лөкөчөөн орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччигэ Петрова Камилла Александровна үлэтэ

Салайааччы: Федорова М.С., саха тылын уонна литературатын учуутала

Аннотация

Бу үлэбэ оҕо санатыгар куйаар ситиминэн кэпсэтэр тыл дьайыытын үөрэтээри А.И.Леонтьев аатынан Лөкөчөөн орто оскуолатын оҕолоро ордук элбэхтик кэпсэтэр WhatsApp сыһыарыытын кэтээн көрдүбүт. Чинчийи түмүгүнэн саха тылыгар ураты тыл араната баарын бэлиэтэтибит. Бу көрүнүс саха тылын истиилистикэтин үөрэбэр кэпсэтии истиилин ыччат тылын (молодежный сленг) аранатыгар чугас эбит диэтибит.

Проблема: билинни балысхан сайдыы кэмигэр интернетти туһаммат киһи суобун кэриэтэ. Араас элбэх кэпсэтэр сыһыарыылар (приложениялар) баар буоллулар. Ол түмүгэр дьон атах тэпсэн олорон кэпсэтэрэ лаппа абыһаата. Бу көстүү саха санатыгар, чуолаан ыччат тылыгар, дьайар куттала үөскээтэ.

Тобуоһо: интернет ситиминэн бодоруһар тыл күн айыы сайда турар. Төрөөбүт тылбытыгар ханан. хайдах дьайыа биллибэт. Онон бу көрүнүс араас өттүттэн чинчийи суолталаах.

Чинчийи барамайа: оскуола саастаах оҕо куйаар ситиминэн сахалыы бодоруһар тыла.

Чинчийи сонуна: куйаар ситиминэн сахалыы оҕо сахалыы кэпсэтиитин тыл үөрэбэр ылар миэстэтин быһаарарга холонуу.

Үлэ сыала: куйаар ситиминэн оскуола оҕотун сахалыы кэпсэтэр тылын чинчийи, үөрэтии

Үлэ соруга:

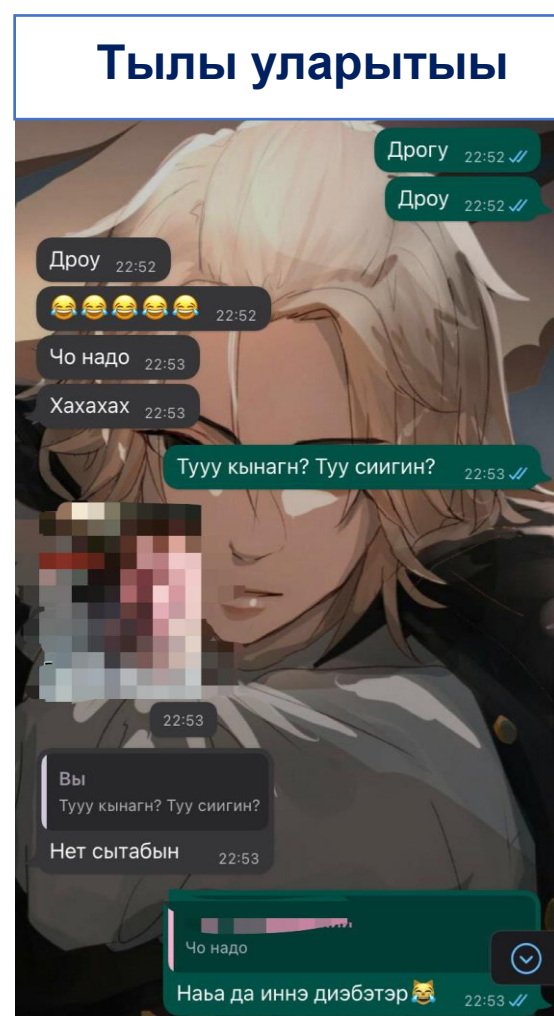
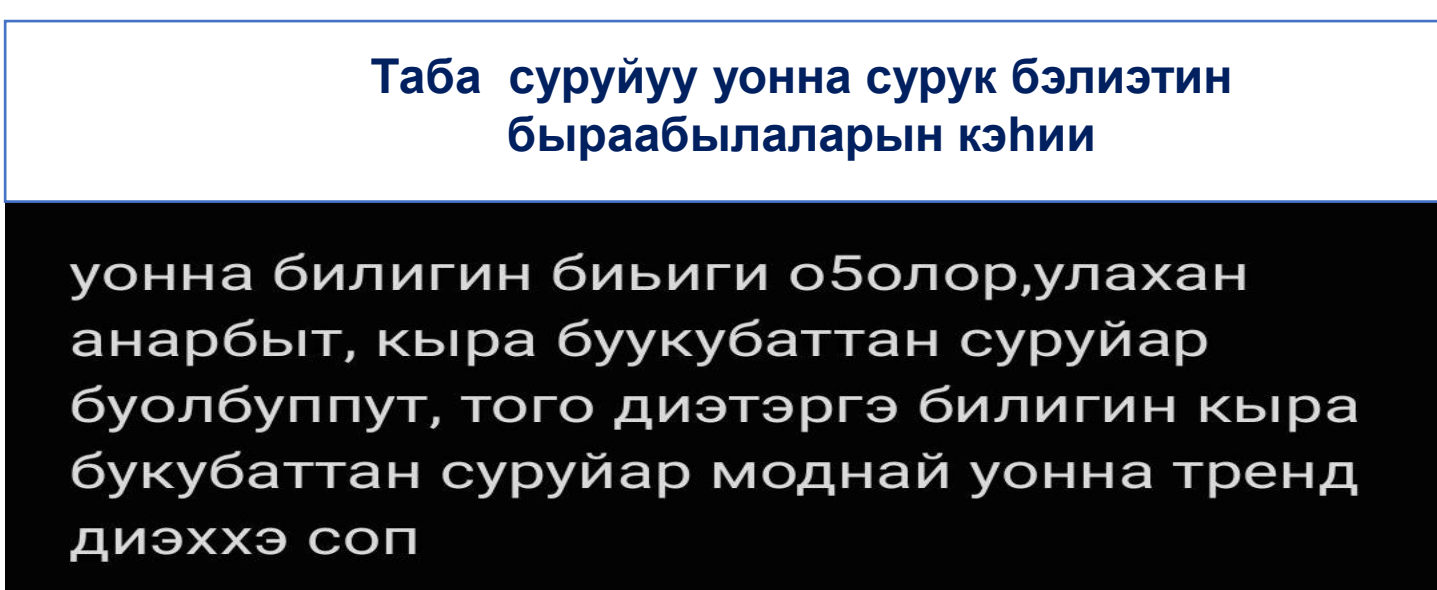
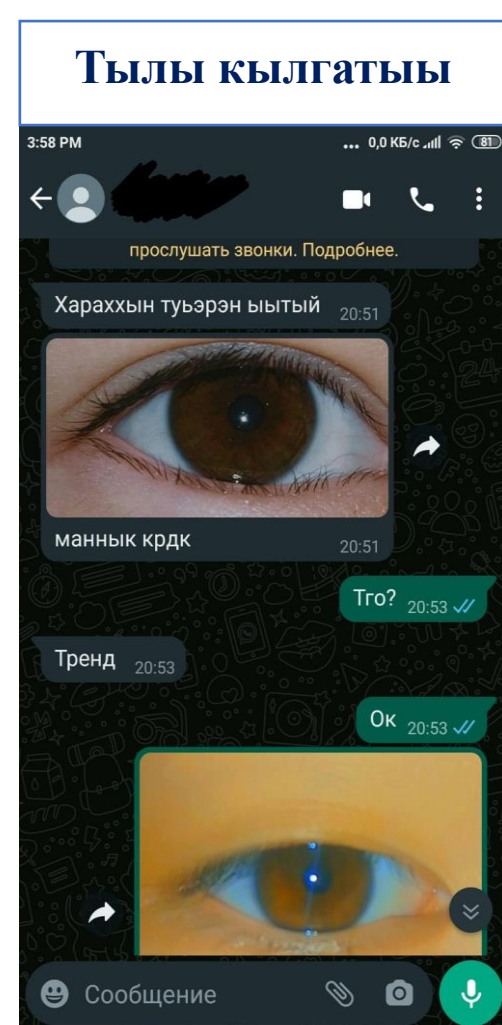
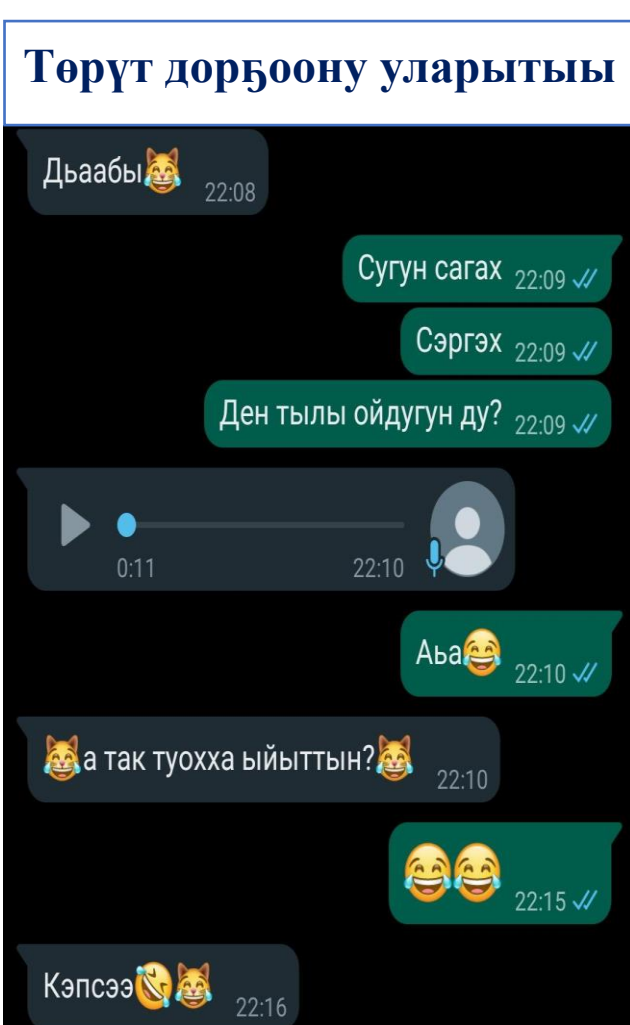
1. Тиэмэбэ сыһыаннаах литэрэтиирэни көрүү;
2. Оскуола оҕолоро куйаар ситиминэн кэпсэтэр тылын кэтээн көрүү;
3. Тиэмэбэ сыһыаннаах араас көрүннээх ыйытыктары ыйыты;
4. Хомуллубут матырыяаалы түмүү, ырытыы, бөлөхтөөһүн, түмүк оноруу;

Сабадалааһын: куйаар ситиминэн кэпсэтэр тыл оҕо санатыгар дьайар, ол түмүгэр тыл култуурата мөлтүүр, саха тыла туттуллар эйгэтэ кыарыыр.

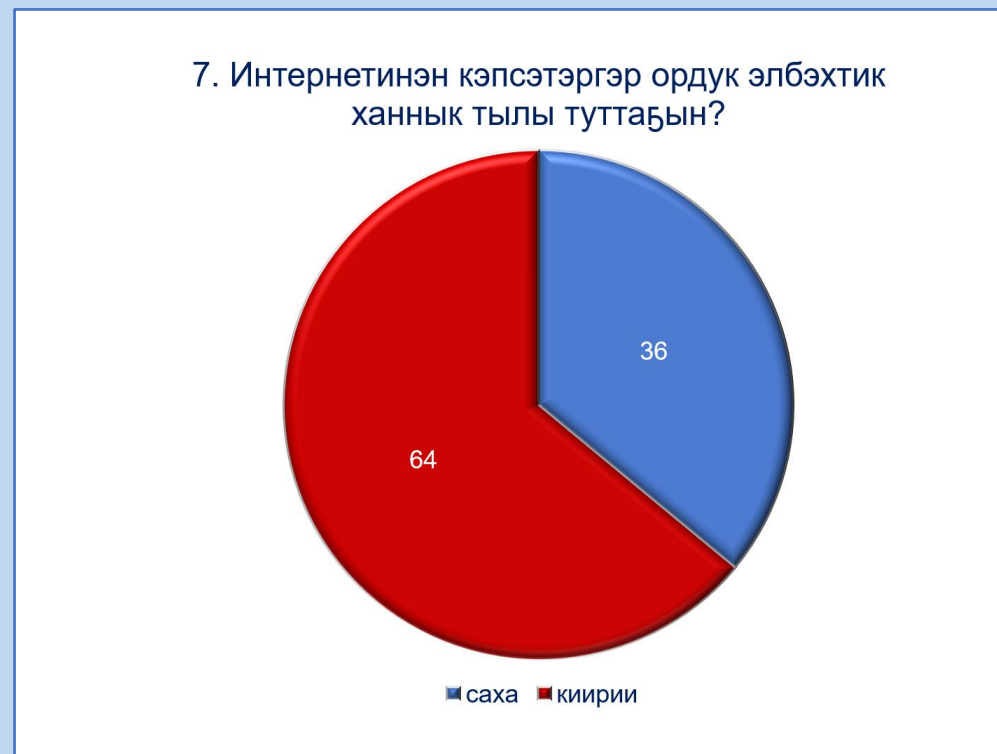
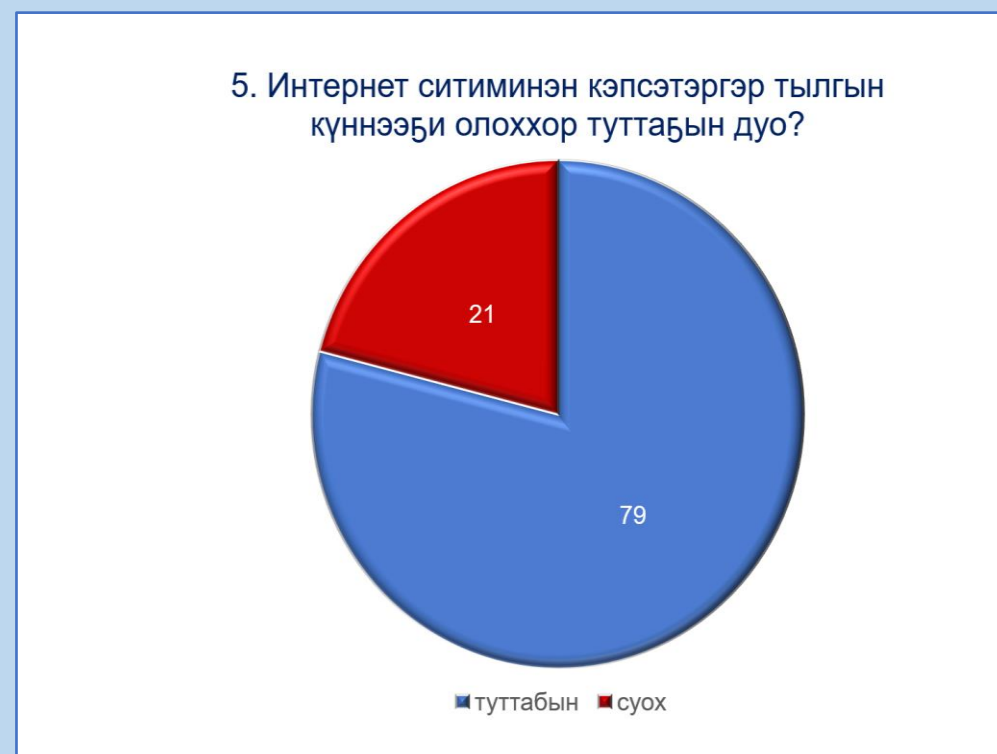
Чинчийи ньымата: ыйытык ыйыты, ырытыы, кэтээн көрүү, тэннээн көрүү, тобулуу, түмүү.

Куйаар ситиминэн сахалыы кэпсэтии көрүнэ

- Оҕо тылыгар куйаар ситиминэн кэпсэтэр тыл (аны КСКТ диибит) дьайыытын чинчийээри А.И.Леонтьев аатынан Лөкөчөөн орто оскуолатын оҕолоро ордук элбэхтик кэпсэтэр WhatsApp сыһыарыытын кэтээн көрдүбүт. Манны 6-11 кылаастан 39 үөрэнээччи кытынна.

Сыалбын ситиһээри оскуола оҕолоругар Onlinetestpad конструкторга ыйытык онордубут. Бииги оскуолаба 5-11 кылаастарга 52 оҕо үөрэнэр, олортон 99 % сахалыы санарар. Ыйытыкка барыта 42 оҕо кытынна.

Куйаар ситимнэн кэпсэтэр тыл

Ураты тыл араната «интернет сленг»

Саха тылын истиилистикэтигэр кэпсэтии истиилигэр чугас

Кэпсэтии истиилин ыччат тылын (молодежный сленг) аранатыгар кириэн сөп

Саха тылын үөрэбэр “интернет-сленг” өйдөбүлэ кириэ илик. Оҕо аймах сахалыы куйаар ситиминэн кэпсэтэр тыла саха тылын истиилистикэтин үөрэбэр кэпсэтии истиилигэр чугас курдук көрөбүт. Тобу диэтэххэ интернет тыла кэпсэтии тылыгар майгынныыр өрүттэрэ бааллар:

- Бэлэмэ, былаана суох кэпсэтии;
 - Быһаччы санарыы;
 - Кылгас уонна судургу этиилэри туттуу;
 - Тус санаа, сыһыан тутта көстүүтэ;
 - киһи куолаһын уларыыты, сирэйин-харабын туттуутун, туттарын-хаптарын анал смайликтарынан биэри (утары кэпсэтиигэ туттан-хаптан көрдөрүү).
- Кэпсэтии стилигэр мара тыл-өс (жаргон), ыыс-бурут (нецензурной), харыс тыл о.д.а. баар буолар [9, 13-14 с.].

Туһаныллыбыт литература

1. Бондалетов В.И. Искажение норм русского языка в виртуальном пространстве сети Интернет. // «Русский язык». - №6, 2009;
2. Ожегов С.И. Большой справочник по русскому языку // изд-во Мир и образование, 2017;
3. Петрова, Тамара Ивановна Саха тылын истиилистикэтигэр : лиэсийэ матырыяала : учебное пособие для студентов высших учебных заведений по направлению 031000 и специальности 031001 - "Филология" - Дьокуускай : См. след. карт. ИПК СВФУ, 2011. - 129 с.;
4. Саха тылын истиилистикэтигэр: сайдыыта, кэскилэ : өрөспүүбүлүкэтээби билим II кэмпириэнсийэтин матырыяала / Хомууйан онордулар : С.П. Васильева.Н.А. Ефремова. - Дьокуускай : ХИФУ Издательской дьиэтэ, 2016. - 132 с.;
5. Советский энциклопедический словарь [Текст] / гл. ред. А. М. Прохоров. - 4-е изд., испр. и доп. - Москва : Советская энциклопедия, 1989. - 1633 с.;
6. Тылы-өһү таба туттуу : (функциональный стиль төрүт) / М. К. Аммосов аатынан Саха государственнай университета, Саха тылын уонна култууратын факультета ; хомууйан онордо Т. И. Петрова. - Дьокуускай : ЯГУ издательствота, 1998. - 35 с.;
7. <https://sah.wikipedia.org/wiki/Түмэт-ситим>.
8. <https://www.cossa.ru/152/56960/>;

Куйаар ситиминэн оскуола саастаах оҕо кэпсэтэр тылын чинчийэн баран манньк түмүк таһаардыбыт:

1. Саха тылыгар ураты тыл араната баар буолбут эбит. Бу көрүнүс саха тылын истиилистикэтин үөрэбэр кэпсэтии истиилин ыччат тылын (молодежный сленг) аранатыгар чугас эбит диитбит.
2. Интернетинэн суруйсууга тахсар албас төрүүтүнэн буолуон сөп эбит (ыйытыы түмүгүнэн):
 - Кирии тылы анаар кырыытыттан үтүктүү;
 - Төрөөбүт тылы аахайбат буолуу;
 - Түргэнник суруйа сатааһын;
 - Сүрбэлдьээн;
 - Оҕоттон ураты буолаары;
 - Көстө-биллэ сатаан;
 - Тас эйгэ сабыдыала (блогердары, саастыылаахтарын көрөн үтүктүү);
 - Тыл саппааһа кэмчигэ.
3. Onlinetestpad конструкторга ыппыт ыйытыннык түмүгэ тыл култуурата намтаабытын, оҕо төрөөбүт тылын сэнээрбэтин, өссө олох да сүтэр кутталга кэлбитин көрдөрдө.

Түмүк

Оҕо сыһа-халты тутта үөрэммит тылларын куйаар ситимигэр эрэ буолбакка, күннээби олоҕор эмиэ туһанара бэлиэтэннэ: оскуолаба үөрэнэригэр, оҕолору кытта бодоруһарыгар, учууталлары уонна төрөппүттэри кытта кэпсэтэригэр.

4. Онон куйаар ситиминэн кэпсэтэр тыл оҕо санатыгар дьайар, ол түмүгэр тыл култуурата намтыыр, саха тыла туттуллар эйгэтэ кыарыыр диэн **сабадалааһыммытым** бигэргэттибит. Куйаар ситиминэн кэпсэтии олохпут сүрүн көрүнэ буолла. Сахалыы куйаар ситиминэн кэпсэтии ким хайдах таптырынан туттара салгыы барар туруктаах. Оскуола үөрэнээччилэрин тылагар-өһүгэр куйаар ситимин сабыдыала күн-түүн улаатан иһэр. Онон хас биридди оҕо интернет тылын виртуальной эйгэбэ эрэ туттулларын, бу тылы күннээби олоҕор киллэриэ суохтаабын уонна төрөөбүт тыл суолтатын чуолкай өйдүөхтээх. Оччоҕо эрэ кэлэр көлүөнэ саха тылын сайыннарыа, өрө тутуо.